

Hoofdstuk 1: De Bijbelgordel

De hersteld hervormde kerk van Loon op Zand staat aan een weg die Zuidhollandsedijk heet en ooit de grens vormde tussen Zuid-Holland en Noord-Brabant. Nog altijd loopt iets zuidelijk van deze weg een grens waar het protestantse gebied ophoudt. Destijds was de scheiding zelfs zo sterk dat protestanten naar de protestantse bakker gingen en katholieken naar de roomse. Bij ouderen is het verschil nog te horen in het dialect. Vroeger kon je je niet vergissen:

‘Wilde gij verkering mee mijn?’

‘Neeje, gij prôt te Rôms!’

1. De naam

Een boek over taal in de Bijbelgordel – dan moet je natuurlijk eerst weten waar die ligt en waarom we die zo noemen. Om met het laatste te beginnen: de *Bible Belt* is een groot gebied in het zuidoosten van de VS. In dit boekje gaat het echter over een streek in Nederland, en daar hoort een Nederlandse naam bij. Daarom: Bijbelgordel. ‘Gordel’, omdat het gaat om een bandvormige strook dwars over Nederland. En ten slotte de vraag waarom een hoofdletter: omdat het een aardrijkskundige aanduiding is, en niet een gordel waarin een bijbel gedragen kan worden of zoiets.

Nu zou je die strook land ook best ‘lint’ kunnen noemen. Alleen is een gordel wel een mooi beeld: zoals een gordel, een riem, de kleding vasthoudt, zo houdt de Bijbelgordel de traditie vast. En traditie zou je kunnen beschouwen als de (aan)kleding van een volk. Zonder tradities, zonder cultuur, zonder normen en waarden is een volk kaal, stijlloos en onbeschermd.

Grappig detail: voordat bij het *Reformatorisch Dagblad* de benaming ‘biblebelt’ in zwang kwam, werd er op de redactie gesproken van ‘de “slurf” van Terneuzen naar Hoogeveen’.

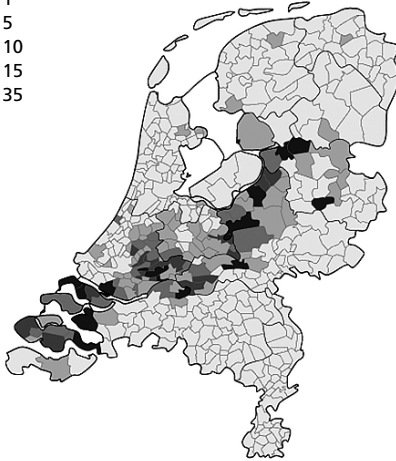
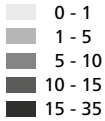
Een kenner van de geschiedenis zal misschien opmerken: de Afscheiding van 1834 begon in Groningen. Inderdaad, in het uiterste noorden. Toch was het bevindelijke karakter in de noordelijke provincies binnen een eeuw verdwenen. Daardoor bestaat er nu naast deze bevindelijke Bijbelgordel in het noord(oost)en een orthodoxe, waarin de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) de hoofdrol spelen.

2. Gebied en geschiedenis

Na de dood van Willem van Oranje keerden de kansen in de Tachtigjarige Oorlog: prins Maurits veroverde steeds meer terrein op de Spanjaarden. Kort na 1600 werden de gebieden die op dat moment in Staatse handen waren, grotendeels protestants. De rest, ook wat later door Maurits en Frederik Hendrik werd veroverd, bleef rooms-katholiek. De grenslijn liep dwars door Nederland, van Zeeland naar Overijssel. Het opvallende is dat vandaag de dag de gemeenten met de meeste SGP-stemmers bijna allemaal rond die grenslijn liggen (zie afbeelding 1).

Of hier een oorzakelijk verband bestaat, wordt betwist, ook omdat op plaatselijk niveau de geschiedenis heel verschillend blijkt. Toch blijft de gedachte aantrekkelijk en ze is ook te verdedigen. Vanaf begin twintigste eeuw begon de secularisatie in grote delen van protestants Nederland toe te slaan. Alleen in streken waar eeuwenlang de herinnering aan de godsdienstoorlog levend gehouden werd, werd door de nabijheid van de rooms-katholieken nog lang weerstand geboden, zelfs tot op de dag van vandaag. Het principe van de gloeiende kooltjes die elkaar warmhouden.

Percentage van het aantal kiesgerechtigden

SGP-stemmers per gemeente, gemeenteraadsverkiezingen 2010 (vóór een aantal gemeentelijke 'herindelingen'); de Bijbelgordel.

De laatste plekken in Friesland, Groningen, Noord-Holland en Drenthe waar nog SGP-stemmers wonen, kunnen dus beter beschouwd worden als een relict, als de laatste verzetshaarden in verloren gebied, dan als onderdeel van de Bijbelgordel zelf. Toch zullen we in dit boek ook enige aandacht besteden aan een stukje Friesland, omwille van een gevoel van verbondenheid en vooral vanwege de taaldiversiteit waaraan het Fries bijdraagt.

3. De mensen

Natuurlijk wonen er in de Bijbelgordel ook veel asm'ers (ander soort mensen), maar bij de buitenwereld staat de 'bible belt' (weer een andere spelling, eentje die vooral op sociale media veel voorkomt) vooral bekend als woonplaats van 'gereformeerden'. Bijbellezers. RD-lezers. Refo's. 'Zware' kerkgangers. Bevindelijk gereformeerden. Dat soort mensen.

Ernst maken met de traditie betekent niet alleen vastzitten aan het verleden, maar evenzeer vastzitten aan de toekomst.

A.A. van Ruler (theoloog)

Bijbellezers zijn er natuurlijk in allerlei soorten, van oud gereformeerden tot pinkstergelovigen. Waar de dichtheid aan bevindelijk gereformeerden hoog is, zitten over het algemeen ook veel ander soort Bijbellezers. En vergeet niet dat de refo's, waar de Bijbelgordel om bekendstaat, ook in dat gebied nagenoeg overal in de minderheid zijn. Maar juist zij zijn het die de bovengenoemde traditie in stand houden, voor zover dat nog mogelijk is in een moderne of zelfs postmoderne samenleving. Met een aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid weet je dat je je buiten de Bijbelgordel bevindt als je op een zondag ergens een boer op het land bezig ziet; de Bijbellezers hebben, althans op het platteland, invloed op hun omgeving.

Over hen (ons soort mensen, zogezegd) ging in 2020 de expositie in het Catharijneconvent 'Bij ons in de Biblebelt'. Wie denkt dat dit een idee was van een buitenstaander die graag meer wilde weten over deze merkwaardige bevolkingsgroep, vergist zich. De 'boosdoener' was *RD*-redacteur Jan-Kees Karels.

'Ik vind dat het museum een zorgvuldig en integer beeld heeft geschetst van de gereformeerde gezindte', blikt Karels terug in *Perspectief*, het personeelsblad van Erdee Media Groep. Al was er natuurlijk ook kritiek, maar dat kan moeilijk anders bij een tentoonstelling over een ietwat buitenissige en tegelijk diverse en zich ontwikkelende groepering.

Volgens Menno de Bruyne ligt de oorzaak van dat veel mensen negatief denken over refo's in het feit dat ze er 'nog nooit eentje in het wild hebben gezien'. Hoogleraar James Kennedy besluit een artikel over verschillen en overeenkomsten tussen de Bijbelgordel hier en de *Bible Belt* in de VS met de woorden: 'Het kan de

inwoners van de bijbelgordels vergeven worden dat zij proberen hun eigen tijd te verstaan in verbanden die een groter deel van de geschiedenis omvatten dan het hier en nu.’

Welnu, over deze mensen, en dan vooral over hun taal, gaat dit boek.

Recent onderzoek laat zien dat (...) ruimte geven aan de eigen taal zorgt voor emotioneel evenwicht en voor een positieve houding van de leerling zelf. Wanneer eigenheid wordt toegestaan, nemen veiligheid en welbevinden toe.

Karijn Helsloot (taalprojectleider) en Gerrit Jan Kooistra (taaldocent)